

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Bruggestraat (Ichtegem, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2019F59
Juni 2019

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Aaron Willaert, Wouter Van Goidsenhoven, Clara Thys

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2019

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksoopdracht.....	9
1.2.1	Doelstelling.....	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	10
1.3	Werkwijze en strategie	11
1.3.1	Methode	11
1.3.2	Fysisch geografische situatie	11
1.3.3	Historische context en bekende archeologie.....	11
1.3.4	Archeologische indicatoren	11
1.3.5	Verstoringshistoriek.....	12
1.3.6	Introductie tot het projectgebied.....	13
1.3.6.1	Ruimtelijke situering.....	13
1.3.6.2	Geplande werken.....	14
1.4	Assessmentrapport.....	16
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	16
1.4.1.1	Landschappelijke situering	17
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	23
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie	24
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	25
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis.....	26
1.4.2.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden	26
1.4.2.2	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	30
1.4.2.3	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	31
1.4.2.4	Huidige gebruik en verstoringen.....	34
1.5	Synthese	37
2	Bibliografie.....	39

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). 8	
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).....	13
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).....	14
Figuur 5: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).....	15
Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	18
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	19
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	20
Figuur 9: Hoogteverloop, W-O.....	20
Figuur 10: Hoogteverloop, N-Z (1)	21
Figuur 11: Hoogteverloop, N-Z (2).	21
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).	22
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	23
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	24
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).....	25
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen (Bron: Geopunt).....	26
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Heraldische Kaart van het Brugse Vrije, gekopieerd door Pieter Claeissens, 1597 (Bron: Kaartenhuis Brugge).	32
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	32
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	33
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).....	33
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).....	34

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).....	35
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).....	35
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).....	36
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).....	36

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....	7
Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.....	16

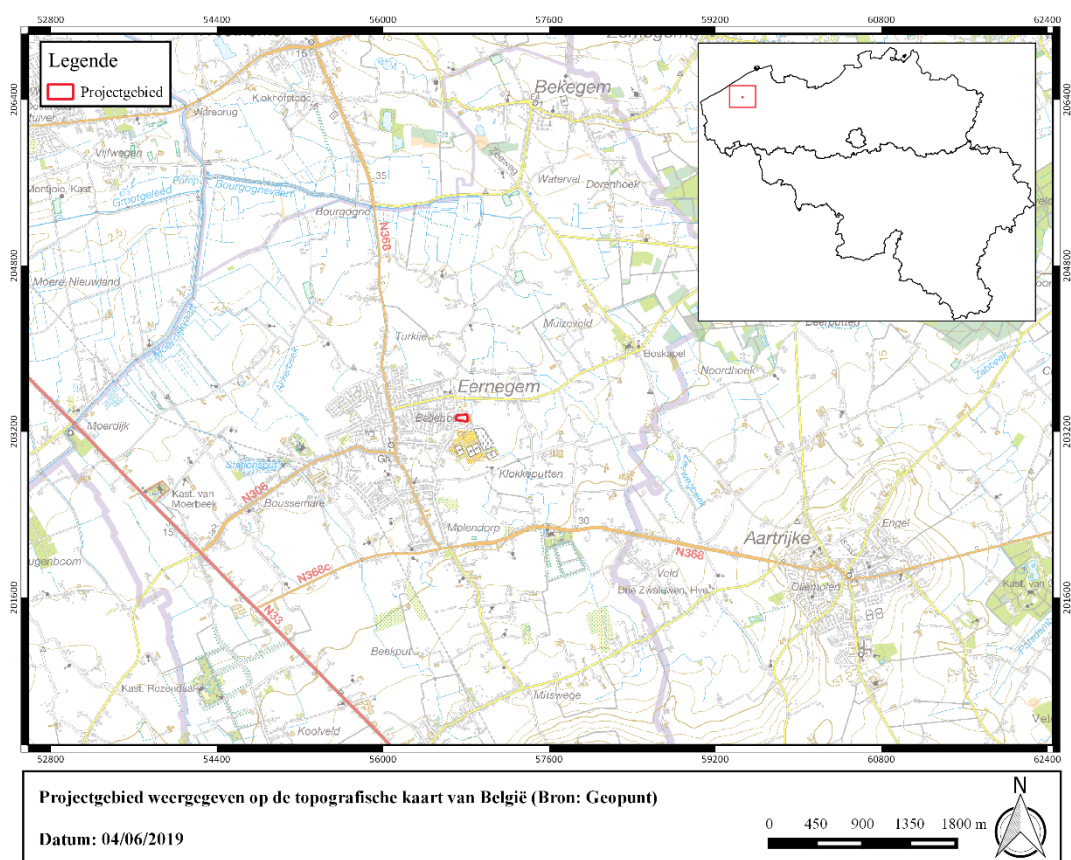
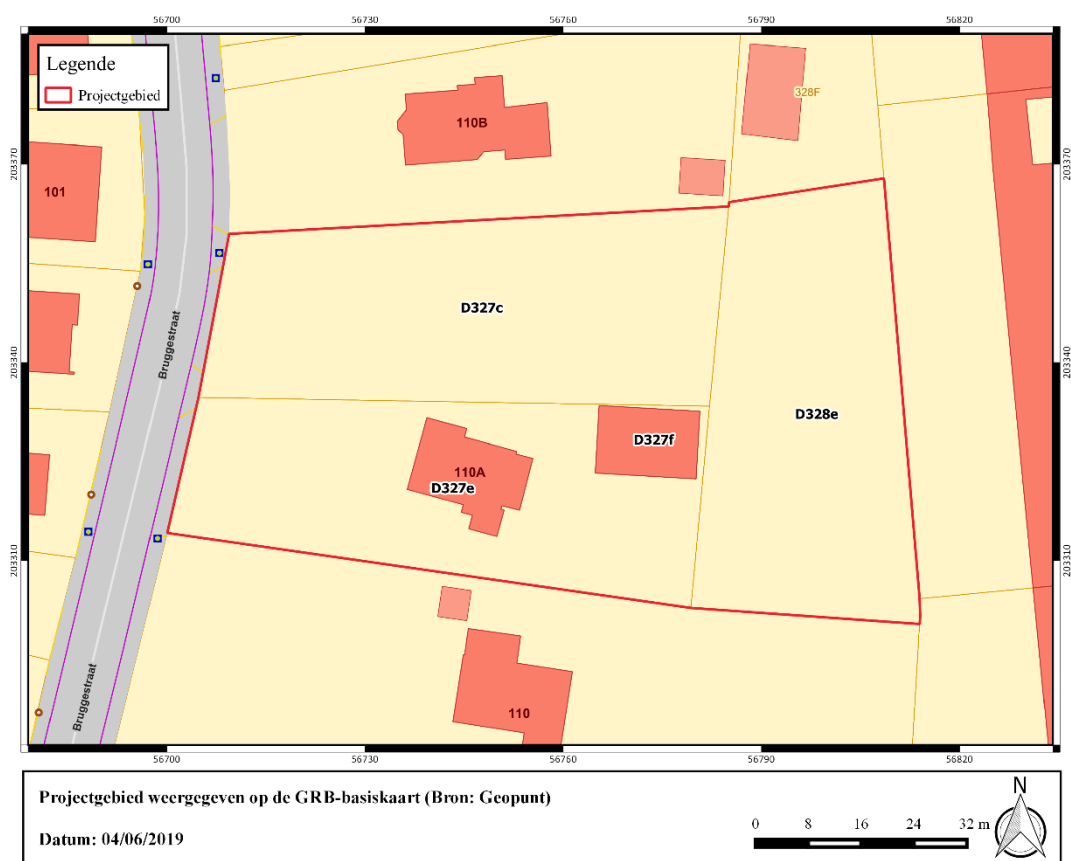
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Ichtegem
	Deelgemeente	Eernegem
	Postcode	8480
	Adres	Bruggestraat 110A 8480 Ichtegem
	Toponiem	Bruggestraat
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 56679 Y _{min} = 203282 X _{max} = 56834 Y _{max} = 203389
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Ichtegem, Afdeling 2, Sectie D, nr's 327c, 327 ^e , 327f, 328 ^e Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Wouter Van Goidsenhoven (erkend archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Elke Ghyselbrecht (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als industriegebied. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 5 000 m² of meer beslaat.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 6 006 m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel onmogelijk voorafgaand aan het aanvragen van de stedenbouwkundige vergunning. Het terrein is op heden nog bebouwd en verhard. Deze verharde structuren dienen eerst verwijderd te worden, conform de sloopvoorwaarden opgenomen in het programma van maatregelen.

Daarom wordt geadviseerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Bruggestraat Ichtegem werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen zoals:

- Heraldische Kaart van het Brugse Vrije, 1597
- Ferrariskaart, 1771-1777
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp, 1842-1879

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

² <http://www.geopunt.be/>

1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het projectgebied is gelegen in Eernegem, deelgemeente van Ichtegem, in de provincie West-Vlaanderen. Eernegem grenst ten zuiden aan Ichtegem, ten noorden aan Oudenburg en Bekegem, ten westen aan Koekelare en ten oosten aan Jabbeke en Zedelgem. De gemeente ligt op ca. 20 km van Brugge en 18 km van Oostende.

Het plangebied grenst ten westen aan de Bruggestraat. De overige zijden sluiten aan bij bebouwde percelen. Precies ten oosten van het terrein stroomt het noord-zuid georiënteerd verloop van de Aletebeek. De dorpskern van Eernegem (Markt) situeert zich ca. 650 meter ten zuidwesten.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2 Geplande werken

1.3.6.2.1 Bestaande toestand

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 6006 m². Op heden is ca. 350 m² van het terrein bebouwd. Deze bebouwing betreft een villa en een loods. Bijkomend is ca. 2343 m² van het terrein verhard. Deze verharding betreft enerzijds een verharde stockagezone van 1811 m² in de oostelijke helft van het plangebied en anderzijds een oprit en terrassen van 543 m² in de westelijke helft van het plangebied. Het overige deel van het terrein is in gebruik als grasland met verspreide vegetatie.

Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2.2 Ontworpen toestand

De opdrachtgever plant de realisatie van een aantal nieuwe verhuurloodsen over een gecombineerde oppervlakte van ca. 2830 m². Deze loodsen zullen worden opgesplitst in verschillende units en worden ingericht middels een vloerplaat en sleuffunderingen. Rondom de te realiseren loodsen wordt nieuwe verharding ingericht die zal functioneren als wegenis en parkeergelegenheid. In het oostelijk deel van het perceel wordt een wadi gerealiseerd met een diepte van 65 cm-mv. De geplande werken omvatten ook de aanleg van nieuwe riolering.

Rekening houdende met de omvang van de geplande werken en het hiermee gepaard gaande werfverkeer en werfinrichting kan uitgegaan worden van een integrale verstoring van het terrein.

Figuur 5: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

Bron	Informatie
Landschappelijke situering	Zandstreek buiten de Vlaamse Vallei
Tertiair	Lid van Egem
Quartair	Type 3
Bodemtypes	Zbg, ZcG
Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen	8.5 – 9.3 m TAW
Hydrografie	Ijzerbekken, deelbekken Gistel-Ambacht

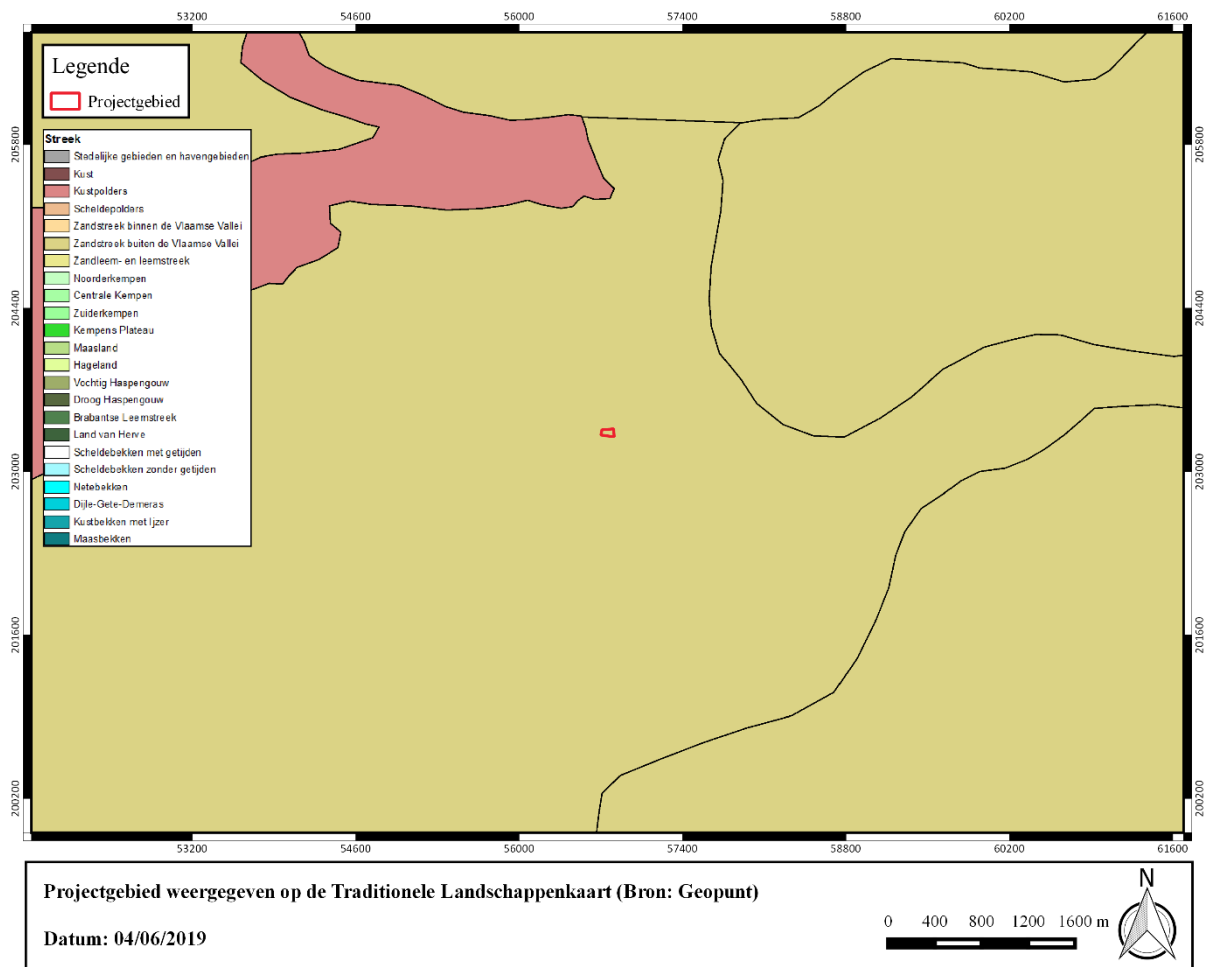
1.4.1.1 Landschappelijke situering

Het plangebied is landschappelijk gelegen in de zandstreek buiten de Vlaamse Vallei. Specifieker situeert het plangebied zich in het sublandschap Houtland. Nabij het grondgebied van Gistel en Oudenburg gaat het landschap over naar de regio van de Kustpolders. Ten zuiden van het plangebied ligt een zwak golvend gebied dat behoort tot het Plateau van Wijnendale, met maximale hoogtes tot 46 m TAW. Het hydrografisch stelsel wordt gevormd door de beken die de zuidelijke opduikingen van het tertiair substraat (zoals het Plateau van Wijnendale) ontwateren. De beekstelsels van de Koolveldbeek/Palingbeek/Blekerijbeek-Trogbeek, de Engelbeek, aansluitend op de Waterstraatbeek/Moerbeek, het Vaartdijkgeleed, de Kalsijdebeek en de Aletebeek/Ichtegembeek komen ofwel rechtstreeks, ofwel via de Bourgognevaart, terecht in de Moerdijkbeek-Moerdijkvaart.

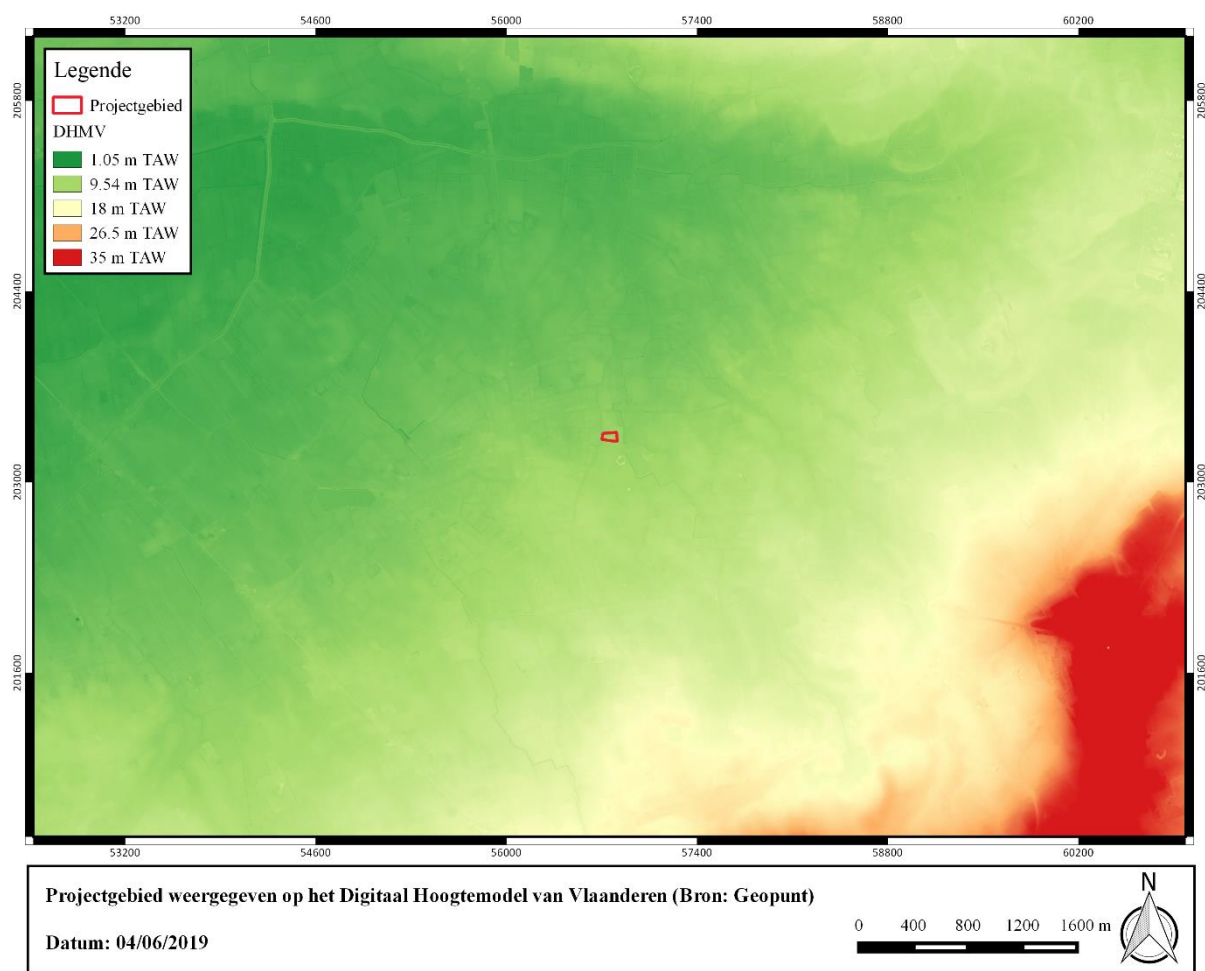
Het plangebied is gelegen op een hoogte van 8.5 tot 9.3 m TAW. Centraal binnen het plangebied situeert zich een hoger gelegen zone (tot 9.3 m TAW), in het zuidoostelijk deel situeert zich een rechthoekige lager gelegen zone (tot 8.6 m TAW). Het overige deel van het plangebied is relatief vlak met hoogte die schommelt tussen de 8.7 – 8.9 m TAW. Het microreliëf doet een zekere mate van ophoging/afgraving in het verleden vermoeden. Op basis van de bureaustudie kan de mate van ophoging en afgraving ter hoogte van het terrein niet bepaald worden.

Het plangebied is gelegen op de noordelijke helling van het Plateau van Wijnendale richting een relatief vlak landschap. Ca. 3 km ten noorden van het plangebied loopt de west-oost georiënteerde dekzandrug van Gistel over Brugge richting Maldegem. Hydrografisch is het plangebied gelegen in het Ijzerbekken, deelbekken Gistel-Ambacht.

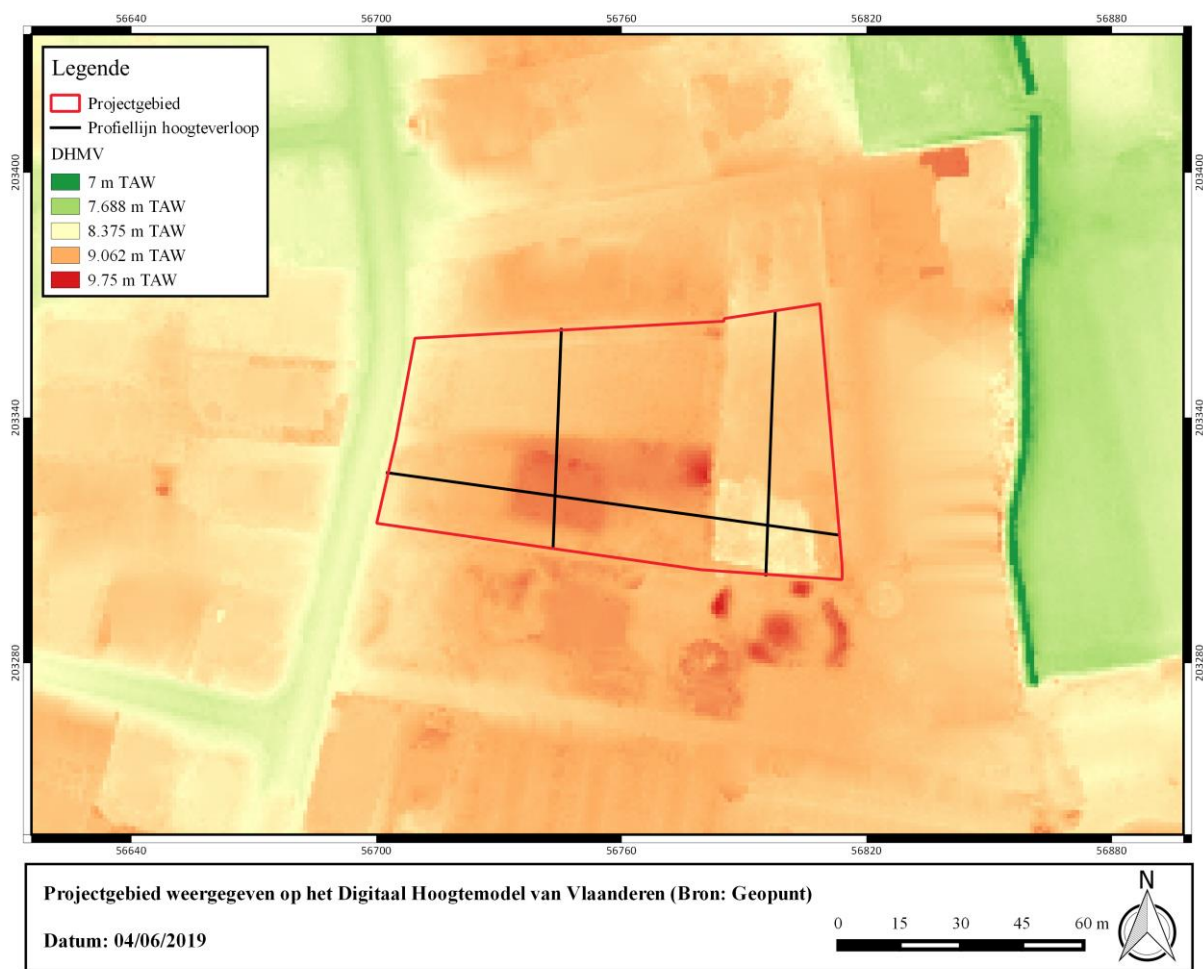

Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

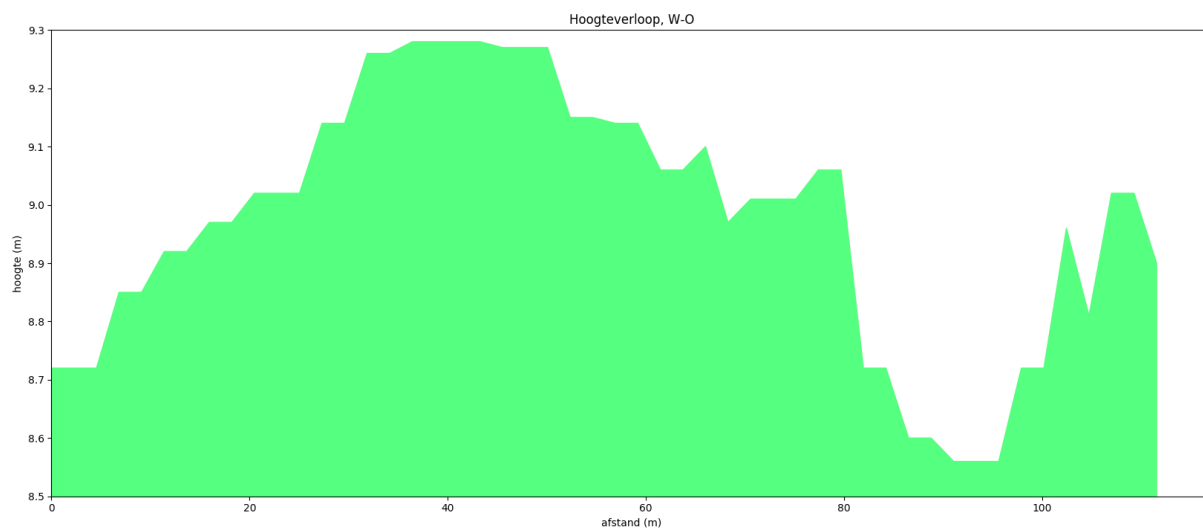

Figuur 7: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

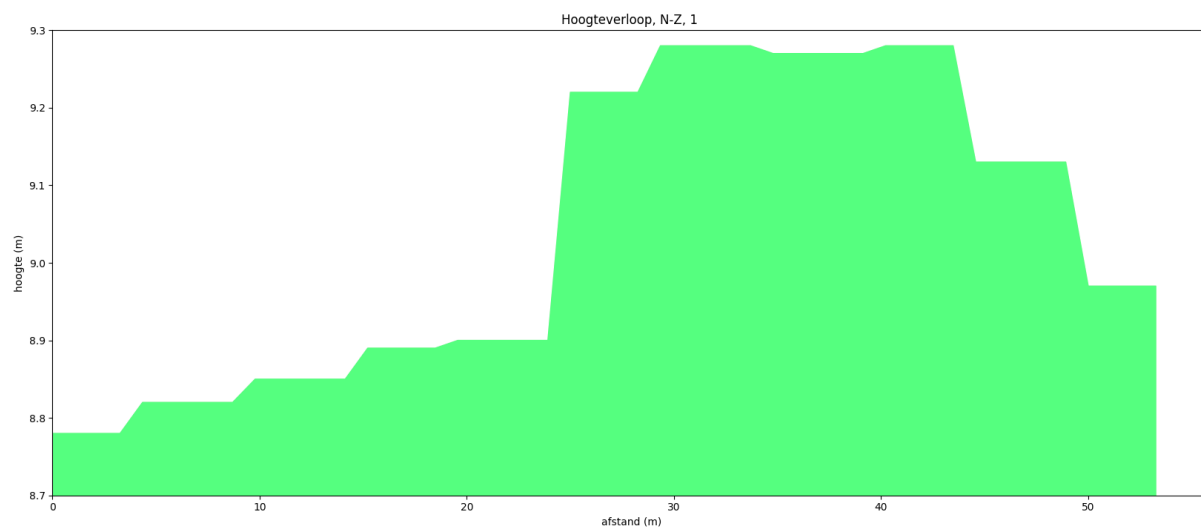

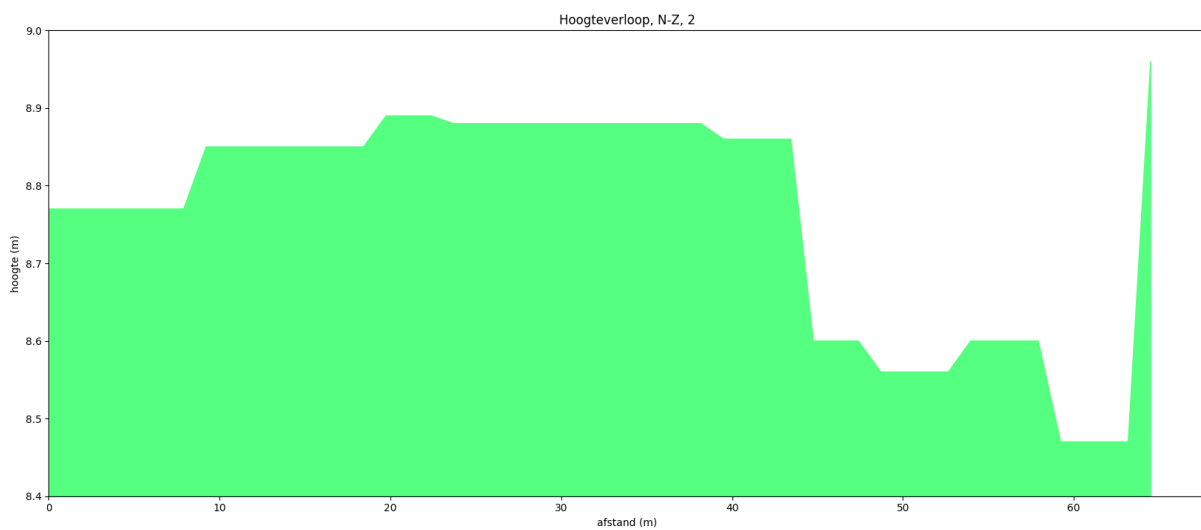
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 9: Hoogteverloop, W-O

Figuur 10: Hoogteverloop, N-Z (1)

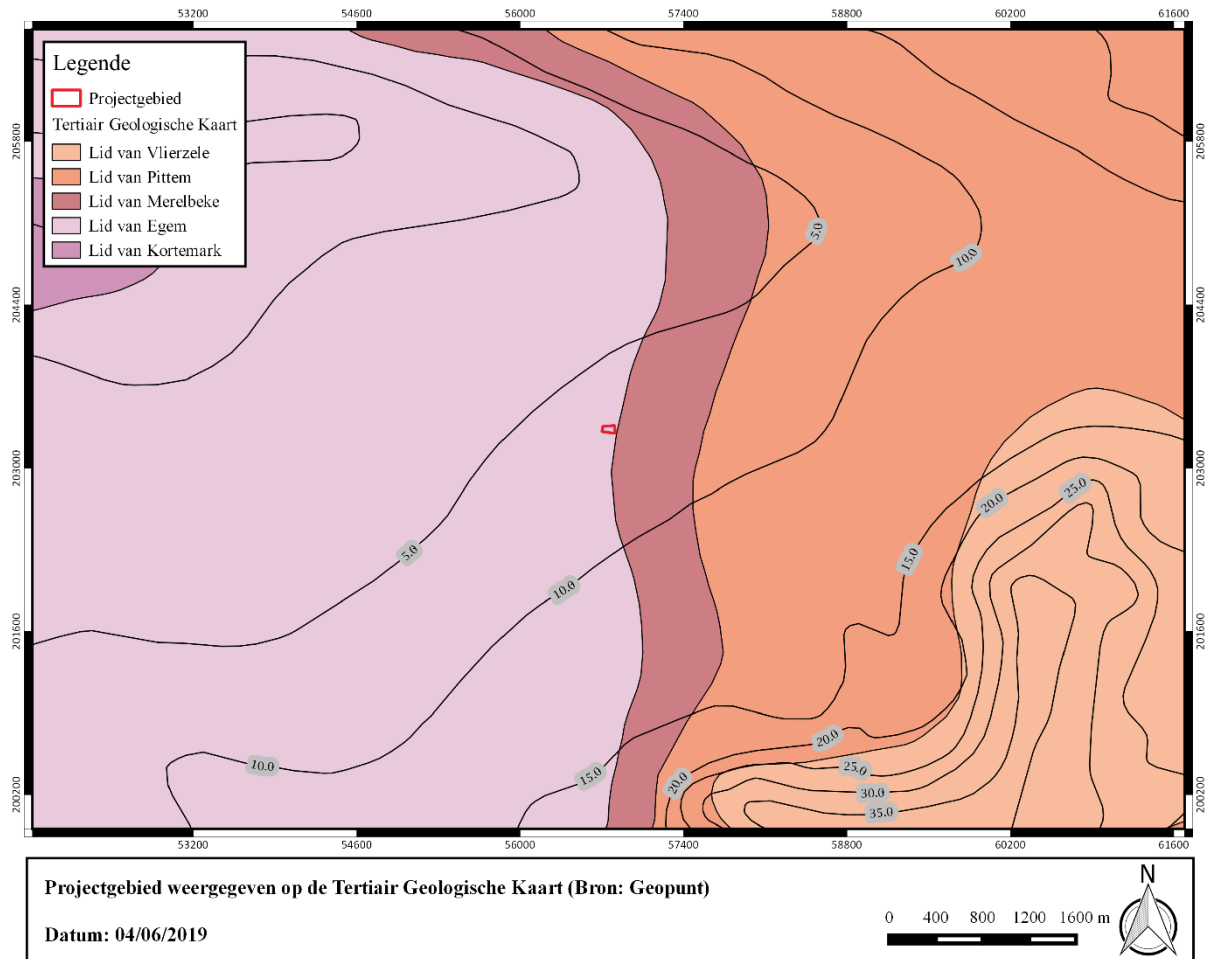
Figuur 11: Hoogteverloop, N-Z (2).

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het Lid van Egem (Formatie van Tielt). De Formatie van Tielt bestaat uit een fijn zandig en zandig marien sediment.

Het Lid van Egem bestaat uit een glimmer- en glauconiethoudend zeer fijn zand dat grover wordt naar boven toe. Het is afgezet in ondiepe-mariene omstandigheden.

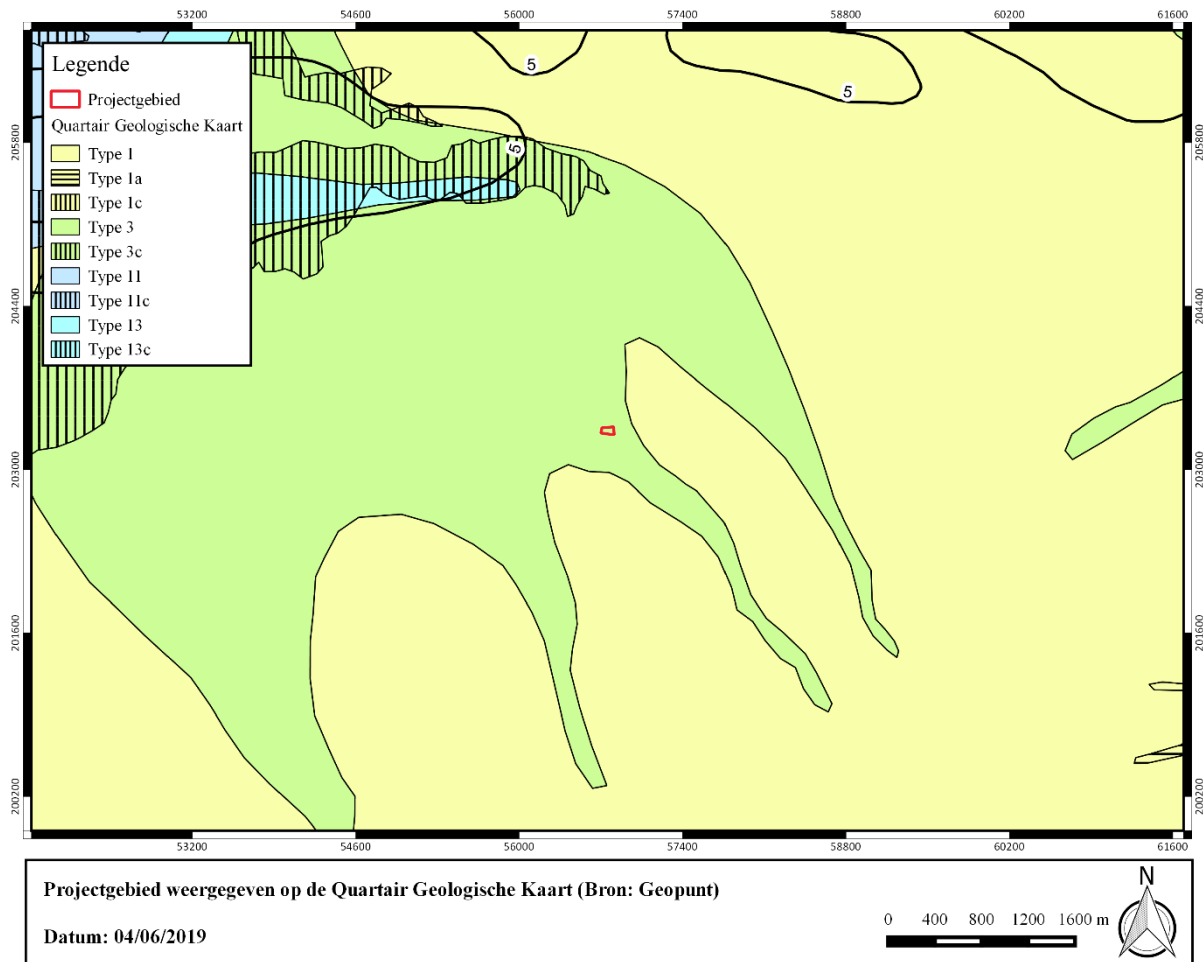

Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 3**. Dit type bestaat uit een basis van fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan gevolgd door een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zandleem tot leem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen bevatten van het Quartair.

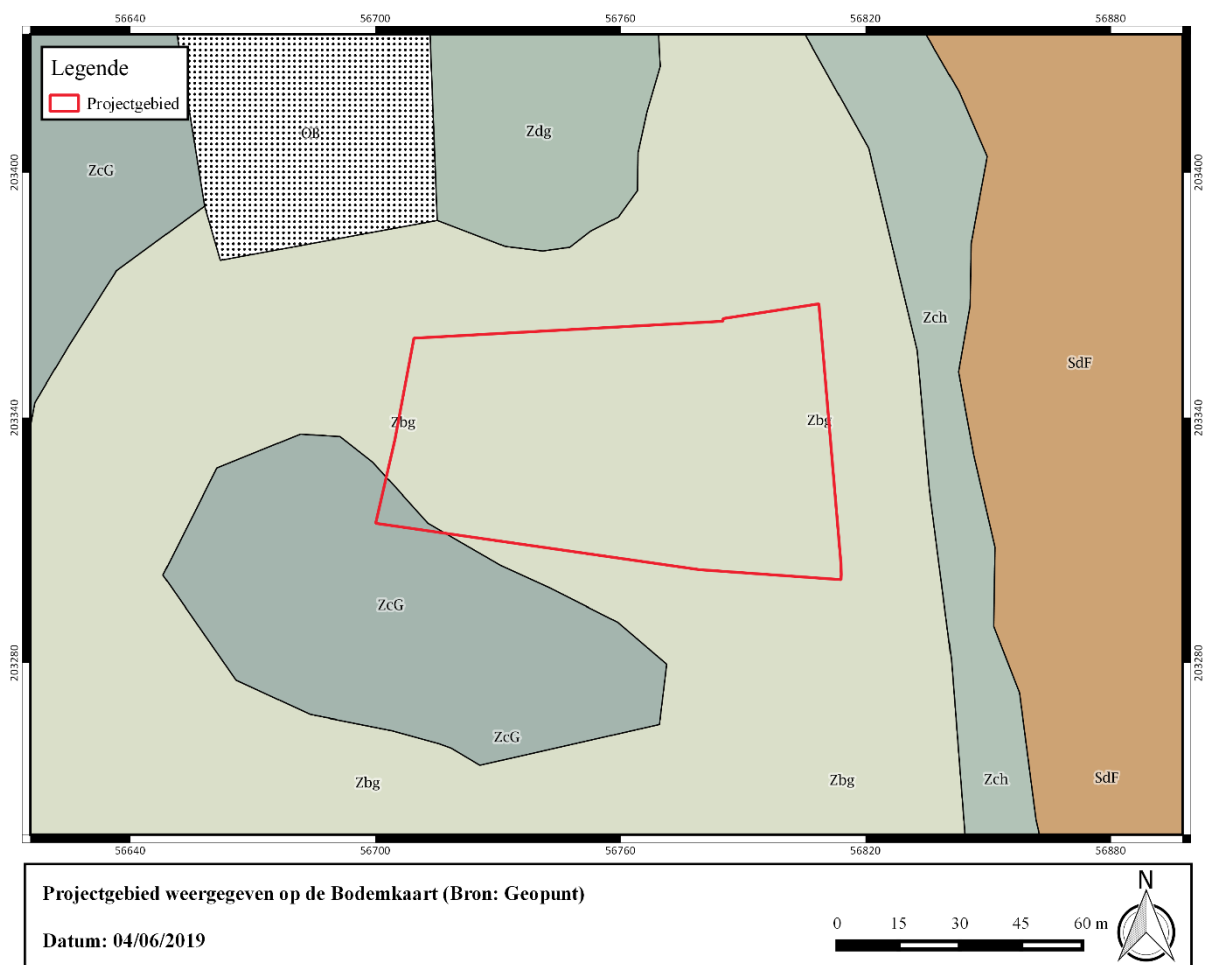

Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.4 Bodenvormingsprocessen

Het bodemtype **Zbg** is een droge zandbodem met een duidelijke ijzer en/of humus B horizont. Tevens is dit bodemtype niet gleyig. De Zbg gronden zijn droge zandgronden die voorkomen in vlakke streken en die niet excessief ontwaterd zijn. Wanneer de gronden diep vergraven zijn ten gevolge van bosexploitatie zijn de horizonten sterk verweerd en is de oppervlakkige humushorizont sterk gevlekt; onder bos is de bovengrond niet alleen heterogeen maar ook humusarm.

Het bodemtype **ZcG** is een matig droge zandbodem complex. De bovengrond is donker bruinigrij, is goed humeus en 30-60 cm dik. De Podzol B is 20-30 cm dik en verbrokken in harde concretionen. De roestverschijnselen beginnen tussen 60 en 90 cm.

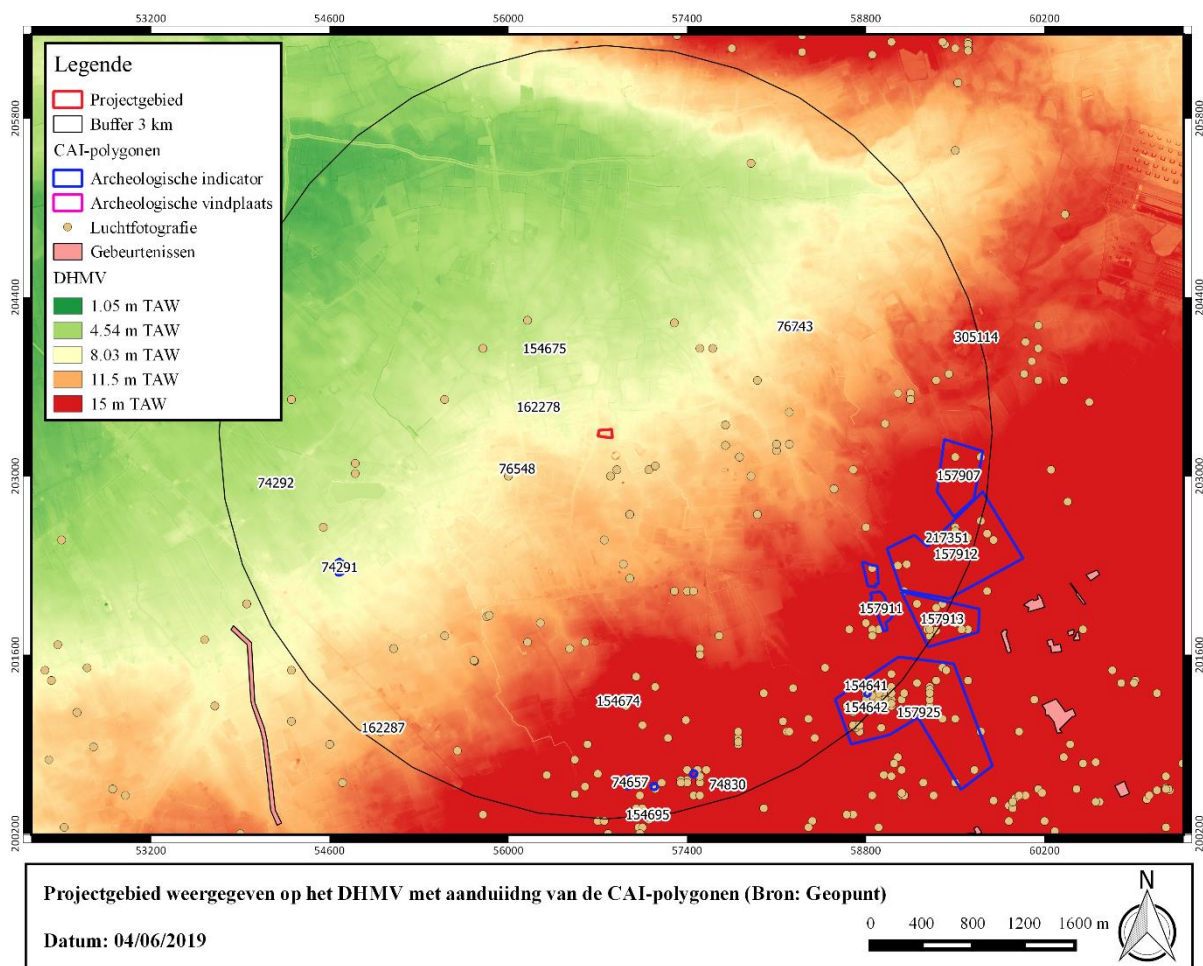
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

1.4.2.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

Op het onderzoeksgebied of belendende percelen zijn geen archeologische vindplaatsen gekend. Ook in de ruimere omgeving zijn onderzochte vindplaatsen eerder schaars. De terreinwaarnemingen betreffen in hoofdzaak middeleeuwse resten in de dorpskerk (CAI 76584) en relictten van landindeling (CAI 162287 & 162278). Cartografische indicatoren van laatmiddeleeuwse hoeves met walgracht zijn indicatief voor het rurale karakter van de omgeving dat tot op heden enigszins is bewaard. Opmerkelijk is het grote aantal luchtfotografische indicatoren waarvan het merendeel geïnterpreteerd wordt als grafmonumenten uit de bronstijd. Deze vermoedelijke grafmonumenten zijn duidelijk geconcentreerd op hoger gelegen terrein in het zuiden. Naast deze indicatoren gekend op basis van luchtfotografische prospectie en cartografisch materiaal, wijzen toevallsvondsten eveneens op menselijke aanwezigheid tijdens het neolithicum (CAI 76743) en de Romeinse periode (CAI 305114) in de ruime omgeving van het onderzoeksgebied.

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen (Bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

76548	Opgraving (2001); NK: 15 meter Volle middeleeuwen: kerk – grafkuil Bron: Dewilde, M. en Wyffels, F. 2001: Het koor van de Sint-Medarduskerk van Eernegem, in Jaarboek 2001, Spaenhiers, p. 224-226
162287	Controle van werken (1998); NK: 250 meter Onbepaald: een zone met elkaar oversnijdende greppels en grachten; op luchtfoto zijn in dit gebied verschillende grote en kleine enclosures zichtbaar. Bron: Archief dossiers Yann Hollevoet 2e trimester 1998
162278	Controle van werken; NK: 150 meter Onbepaald: gracht

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

74291	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74292	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74657	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74830	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht

Toevalsvondst

76743	Toevalsvondst (2006); NK: 150 meter Neolithicum: gepolijste bijl (gevonden tijdens snoeiwerken)
305114	Toevalsvondst; NK: 15 meter

	Midden-Romeinse tijd: munt
--	----------------------------

Metaaldetectie

217351	Metaaldetectie; NK: 15 meter 18 ^e eeuw: munten
220203	Metaaldetectie; NK: 15 meter 18 ^e eeuw: munten

Luchtfotografie

154641	Luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: circulaire structuur - grafheuvel
154642	Luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: circulaire structuur - grafheuvel
154643	Luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: circulaire structuur - grafheuvel
154645	Luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: circulaire structuur - grafheuvel
154674	Luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: circulaire structuur - grafheuvel
154675	Luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: circulaire structuur - grafheuvel
154695	Luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: circulaire structuur - grafheuvel
154696	Luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: circulaire structuur - grafheuvel
154701	Luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: circulaire structuur - grafheuvel

157904	Luchtfotografie; NK: 150 meter Onbepaald: verdwenen beektracé, greppels, grachten, kuilenconcentratie, kavelstructuren
157906	Luchtfotografie; NK: 15 meter Onbepaald: kuilenconcentratie en een onregelmatige vlek die mogelijk wijst op een verdwenen bewoning. Het is niet duidelijk of de kuilenconcentratie en de vlek met elkaar in verband kunnen gebracht worden.
157907	Luchtfotografie; NK: 15 meter Onbepaald: greppel/gracht, recente verkavelingsstructuren, zone met vlekken/kuilen, mogelijk een lokaal wegtracé, een spoor dat de vorm heeft van een vierkante enclosure (mogelijk oude verkavelingsstructuur)
157911	Luchtfotografie; NK: 15 meter Onbepaald: 2 concentraties met kuilen
157912	Luchtfotografie; NK: 15 meter Onbepaald: oudere en recentere kavelstructuren - opduiking omgeven door enkele lineaire sporen (enclosure?) en waarop zich een opmerkelijk donker vlekje bevindt.
157913	Luchtfotografie; NK: 15 meter Bronstijd: grafheuvel Onbepaald: kuilenconcentratie – enclosure - kavelstructuren
157925	Luchtfotografie; NK: 15 meter Bronstijd: 6 grafheuvels – 1 mogelijk langbed – lineaire sporen die lijken aan te sluiten op twee van de cirkels Ijzertijd: vierkante enclosure Nieuwe tijd: kavels - weg Onbepaald: kuilenconcentratie, meerdere zones met vlekken/kuilen (o.a. een mogelijke waterput) - meervoudige of verplaatste enclosure of sporen van landbouwkundige aard?

1.4.2.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

Binnen het grondgebied van Eernegem zijn weinig archeologische vondsten gekend. Het gebrek aan archeologisch vondsmateriaal is vermoedelijk veeleer een reflectie van een gebrek aan onderzoek dan van de archeologische realiteit. Zowel toevalsvondsten (CAI ID 76743 & 305114) en luchtfotografische indicatoren wijzen op oude menselijke aanwezigheid in de regio.

Tijdens de laatste ijstijd, een periode van ongeveer 116.000 tot 11.600 jaar geleden, staat de zeespiegel in de koudste fasen 120 meter lager dan nu. In de regio rond Brugge ontstaat een open boomloos landschap. Tussen 37.000 en 16.000 jaar geleden neemt de koude dermate toe dat er geen sprake meer is van bewoning. Pas naar het einde van de ijstijd worden onze gebieden weer aantrekkelijk voor de mens. Onder invloed van de aanhoudende noordwestenwinden waaien dekzandruggen op, zoals de rug van Meetkerke over Koolkerke en Aardenburg of de dekzandbrug van Gistel over Brugge naar Maldegem. Op deze manier ontwikkelt zich een zwak golvend landschap met ZW-NO georiënteerde dekzandruggen. De dekzandruggen blokkeren de afwatering vanuit het binnenland waardoor voor deze zandruggen meren tot ontwikkeling komen (Assebroekse Meersen, Meetkerkse Moeren, ...). Op de plateaus, zoals het Plateau van Wijnendale, ontspringen beken die uitvloeien in de beekvalleien. Vermoedelijk zoekt het water in vlakke gebieden zijn weg in een vlechtend patroon zonder echte beek te vormen.

Door de geleidelijke opwarming op het einde van de laatste ijstijd kan zich opnieuw berken- en dennenbos vormen. Op het eind van het paleolithicum treft men in de ruime regio van het plangebied meer menselijke aanwezigheid aan. Vanaf 10.000 v. Chr. vindt er een algemene opwarming plaats waardoor de ijskappen smelten en de zeespiegel stijgt. De zee dringt het land binnen en vormt een wadgebied met getijdenwerking. Door de bescherming van de noordelijk gelegen dekzandruggen wordt het plangebied vermoedelijk niet door de zee beïnvloedt. Gedurende het mesolithicum trekken jager-verzamelaars door het landschap waarbij ze zich voornamelijk vestigen op de hogere dekzandruggen.

De overgang tussen het mesolithicum en het neolithicum wordt gekenmerkt door een evolutie van jager-verzamelaars naar sedentaire boeren. Op het grondgebied van Eernegem is bij een toevalsvondst een silexbijl uit het neolithicum aan het licht gekomen.

Omstreeks 3500 v. Chr. vertraagt de stijging van de zeespiegel. Omdat vanaf 2000 v. Chr. brons het overheersende materiaal wordt bij de vervaardiging van werktuigen en wapens, wordt vanaf dan gesproken over de bronstijd. De informatie over de bronstijd in onze gebieden spitst zich voornamelijk toe op de grafcultus. Door middel van luchtfoto's werden op verschillende locaties in de omgeving van het plangebied circulaire structuren waargenomen die mogelijk als grafcirkels uit de bronstijd geïnterpreteerd kunnen worden. Dergelijke grafheuvels maakten niet zelden deel uit van omvangrijke grafvelden die meerdere honderden jaren werden gebruikt. Vooral tijdens de midden-bronstijd (1800 – 1500 v. Chr.) komen grafcirkels frequent voor. Ca. 3 kilometer ten zuidoosten van het projectgebied is door middel van luchtfoto's tevens een mogelijke vierkanten enclosure uit de ijzertijd opgemerkt.

Gedurende de Romeinse periode dringt de zee weer dieper het landschap binnen. De zone van het plangebied, dat zich situeert ten zuiden van de grote zandrug Gistel tot Stekene, blijft hier echter van gespaard. Hier situeert zich een complex van lagere zandgronden met wat hogere zandige opduikingen. Het is niet uitgesloten dat deze regio een aantrekkingspunt vormde tijdens de eerste eeuwen van onze jaartelling.³

³ Hillewaert, B. e.a. 2011. Op het Raakvlak van twee landschappen: de vroegste geschiedenis van Brugge, Van de Wiele, Brugge, 176 p.

Etymologisch verwijst de naam Eernegem naar een vroegmiddeleeuwse oorsprong van het dorp. Op heden zijn desalniettemin geen archeologische vindplaatsen uit de vroege middeleeuwen gekend. Eernegem behoorde samen met Ichtegem tot de Villa Koekelare, een geheel van kleine agrarische kernen van elkaar gescheiden door woeste gronden en bossen. In de 11^e en de 13^e eeuw worden grote inspanningen geleverd om deze grote veldgebieden te ontginnen. In de ontgonnen gebieden werden verschillende kapellen gebouwd die niet zelden uitgroeiden tot nieuwe parochies.

De eerste vermelding van Eernegem is in 1133. In 1283 kreeg Eernegem de titel van ambacht, onder het opperambacht Koekelare. Een klein deel behoorde tot het Noorderover, dat een deel was van het Land van Wijnendale. Historisch-cartografische bronnen wijzen op verspreide laatmiddeleeuwse hoevebouw in de gemeente. De Bruggestraat is reeds weergegeven op de Heraldische Kaart van het Brugse Vrije, gekopieerd door Pieter Claeissens. De Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) hield lelijk huis in Eernegem wat resulteerde in een aanzienlijke ontvolking van het dorp. Ook aan het eind van de 17^e eeuw was er weer een toename van het oorlogsgeweld.⁴

1.4.2.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

Op de Heraldische Kaart van het Brugse Vrije is de Bruggestraat reeds duidelijk waar te nemen. Ter hoogte van het plangebied zijn mogelijk een aantal gebouwen weergegeven. Op de Ferrariskaart zijn deze gebouwen verdwenen en staat het plangebied integraal gekarteerd als akker. Ten oosten van het terrein is reeds duidelijk het verloop van de Aletebeek waar te nemen.

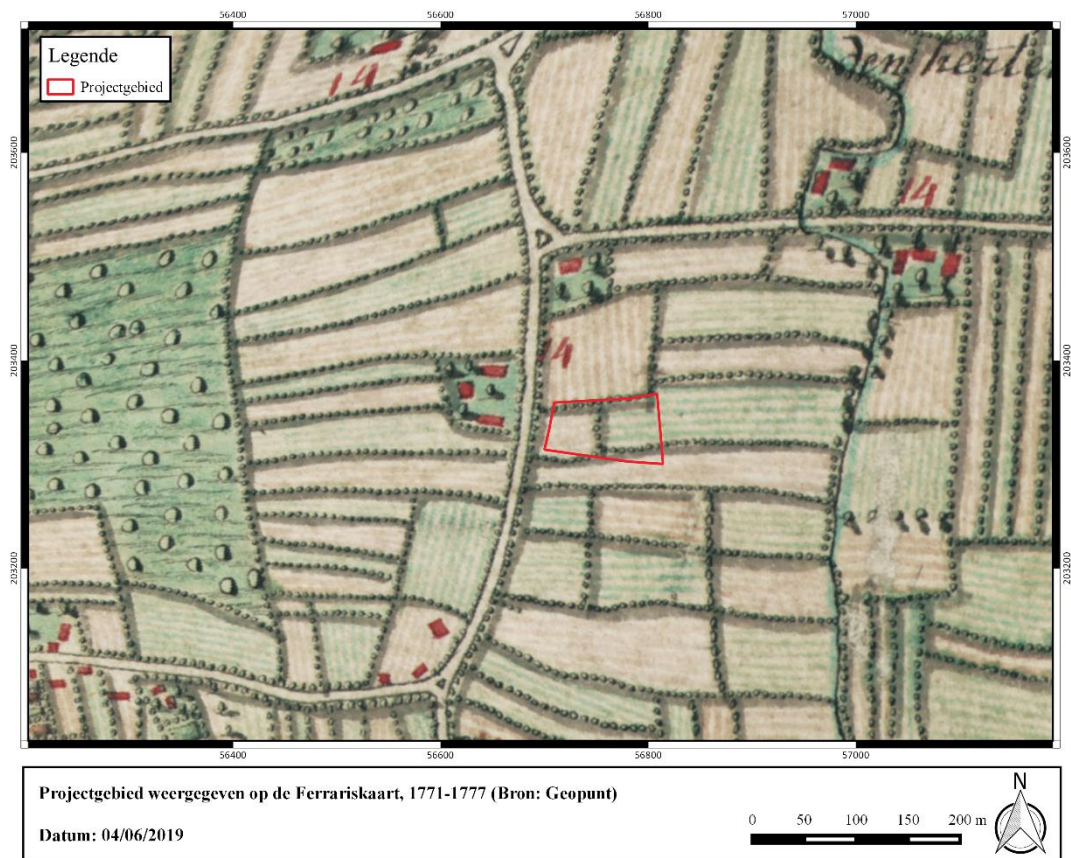
Ook de 19^e eeuwse cartografische bronnen geven geen bebouwing weer binnen de projectgrenzen.

⁴ Inventaris Onroerend Erfgoed

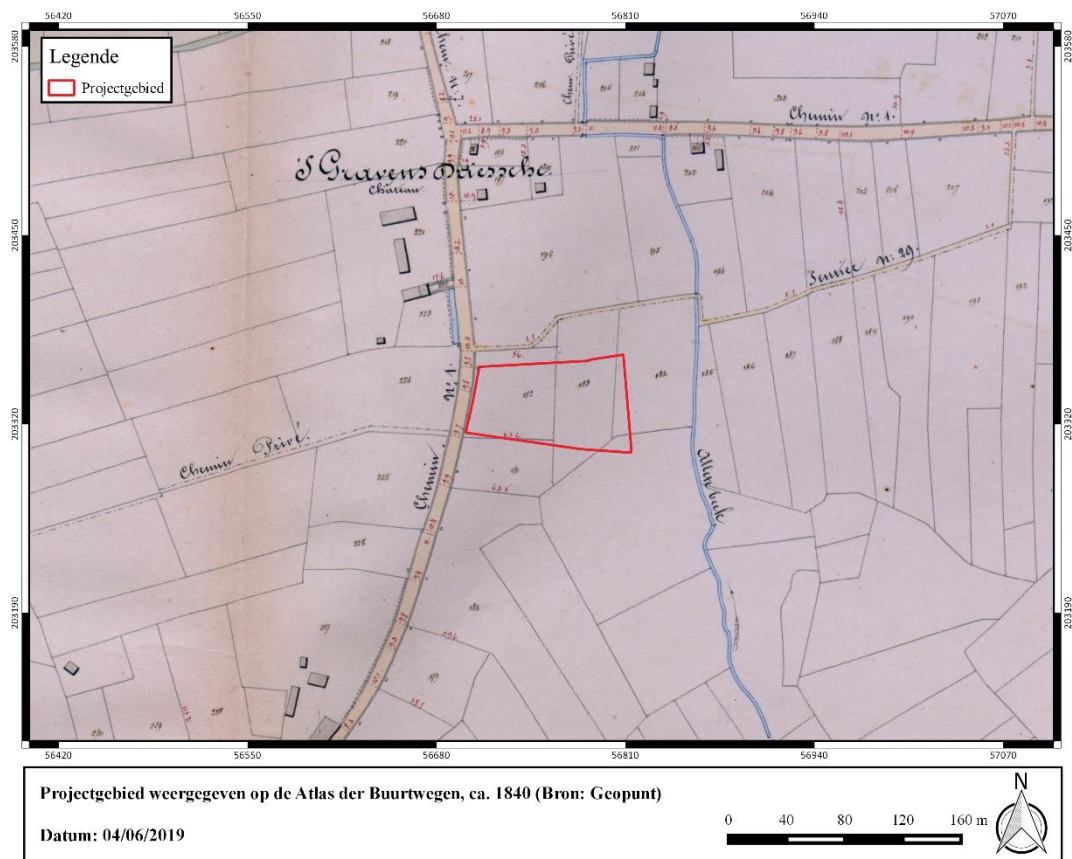

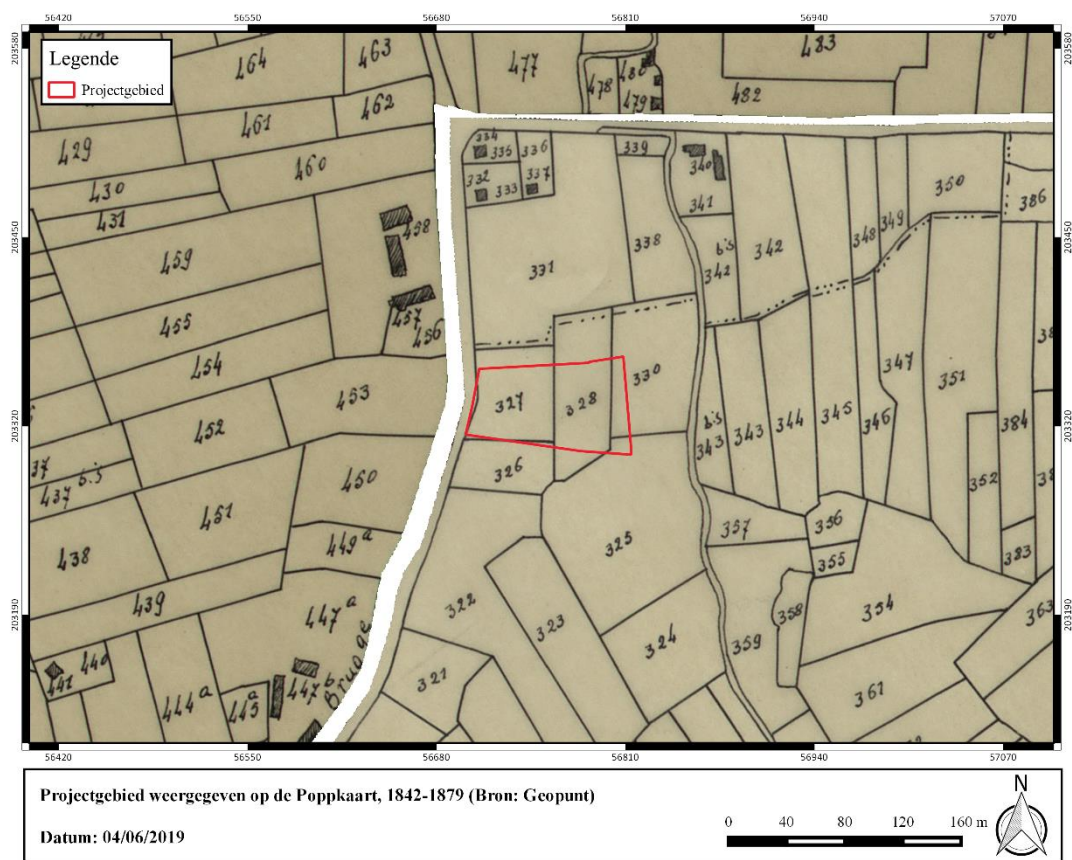
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Heraldische Kaart van het Brugse Vrije, gekopieerd door Pieter Claeissens, 1597 (Bron: Kaartenhuis Brugge).

Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

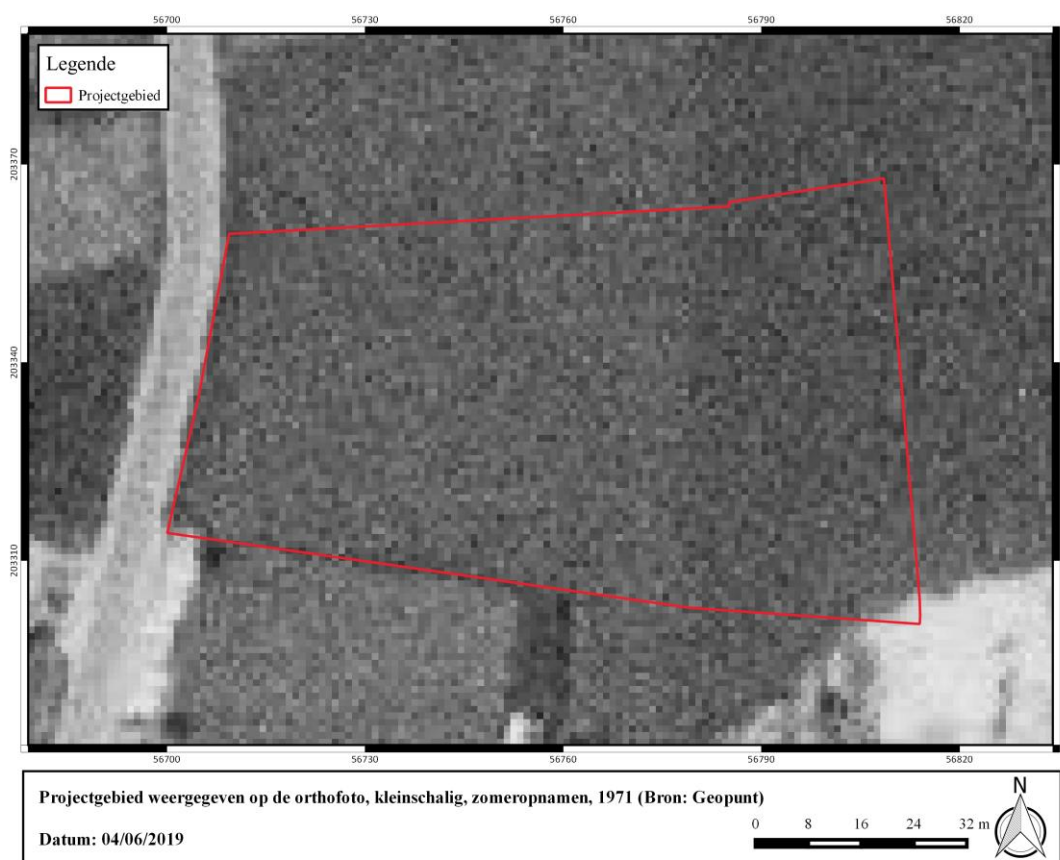
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

De orthofotosequentie geeft een duidelijke evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied gedurende de laatste decennia. Op de orthofoto van 1971 is het plangebied niet bebouwd. Vanaf de orthofoto van 1979-1990 is centraal een villa waar te nemen die tot op heden aanwezig is. Op het luchtbeeld van 2000-2003 is tevens de bestaande loods weergegeven. Het oostelijk deel van het plangebied wordt verhard in de periode 2011-2017.

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 6006 m². Op heden is ca. 350 m² van het terrein bebouwd. Deze bebouwing betreft een villa en een loods. Bijkomend is ca. 2343 m² van het terrein verhard. Deze verharding betreft enerzijds een verharde stockagezone van 1811 m² in de oostelijke helft van het plangebied en anderzijds een oprit en terrassen van 543 m² in de westelijke helft van het plangebied. Het overige deel van het terrein is in gebruik als grasland met verspreide vegetatie.

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

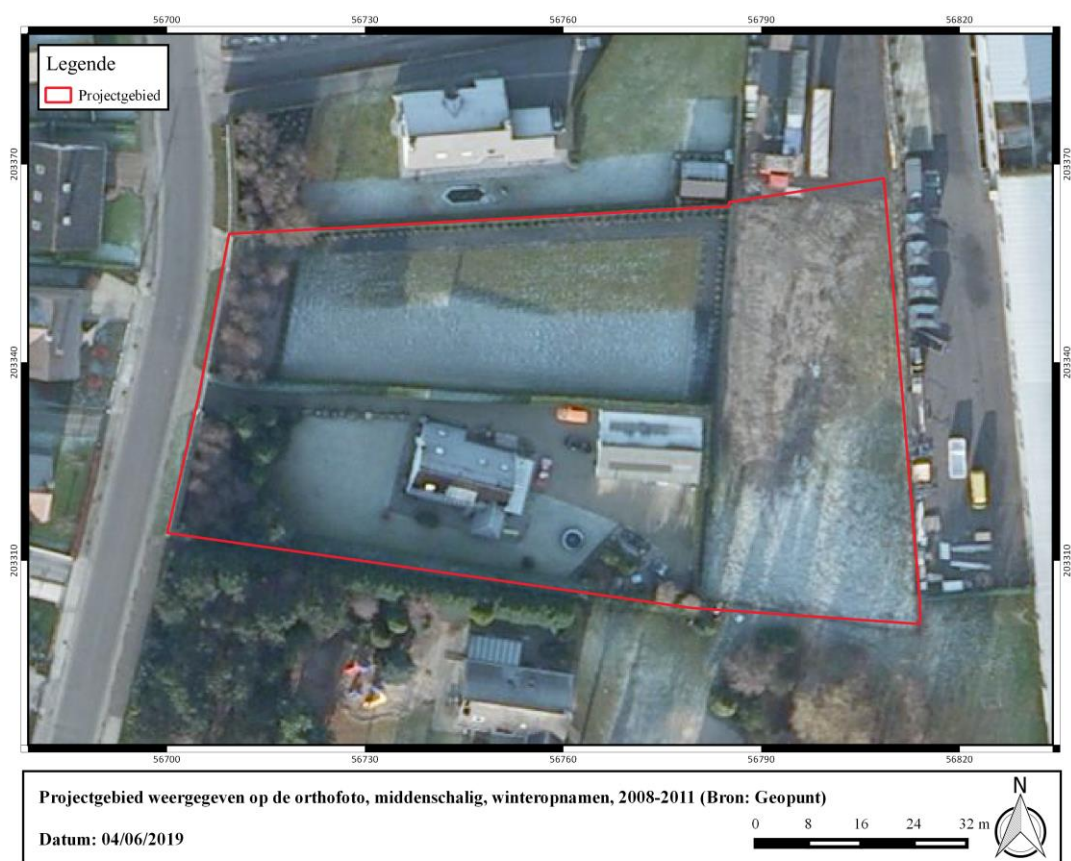

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de realisatie van een nieuwbouwproject aan de Bruggestraat te Eernegem, deelgemeente van Ichtegem. Het onderzoeksgebied is ca. 6006 m² groot en is heden grotendeels in gebruik als tuinzone met villa en bijhorende loods. Het oostelijk deel van het onderzoeksgebied is verhard en in gebruik als stockagezone (ca. 1800 m²).

Landschappelijk gezien is Ichtegem gelegen in de zandstreek buiten de Vlaamse Vallei. Het onderzoeksgebied is gelegen op de overgang van het plateau van Wijnendale in het zuiden richting de lager gelegen kustpolders en het IJzerestuarium in het noorden. Direct ten oosten van het onderzoeksgebied stroomt de Aletebeek. De Quartairgeologische kaart geeft een profielopbouw weer van eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen tot vroeg-Holoceen die rusten op fluviatiele afzettingen van het laat-Pleistoceen. Het sediment bestaat uit droog zand waarbij delen van de oorspronkelijke bodemprofiel mogelijk bewaard zijn. In het zuidwesten is het sediment iets natter. De locatie, vlakbij een beekloop, op de overgang richting hoger gelegen terrein moet een zekere aantrekkingskracht gehad hebben op gemeenschappen jager-verzamelaars in de omgeving.

De cartografische bronnen wijzen op een ruraal en open karakter van het onderzoeksgebied. Op de Ferrariskaart is het terrein in gebruik als akker. Aan de overzijde van de huidige Bruggestraat is een hoeve afgebeeld. Rondom het onderzoeksgebied zijn verschillende alleenstaande hoeves afgebeeld. De 19^e-eeuwse bronnen geven weinig tot geen evolutie inzake het landgebruik. Zowel op de 18^e- als 19^e-eeuwse bronnen is het verloop van de Aletebeek duidelijk herkenbaar. Op het vroegste luchtbeeld is het terrein vermoedelijk in gebruik als grasland. Vanaf de luchtopname van de jaren '80 wordt het terrein bebouwd. Ook in de omgeving neemt de bebouwing stelselmatig toe. Op het luchtbeeld van 2008-2011 is de huidige situatie herkenbaar. De impact van de bebouwing en aanwezige verharding op het bodemarchief is ongekend.

Op het onderzoeksgebied of belendende percelen zijn geen archeologische vindplaatsen gekend. Ook in de ruimere omgeving zijn onderzochte vindplaatsen eerder schaars. De terreinwaarnemingen betreffen in hoofdzaak middeleeuwse resten in de dorpskerk (CAI 76584) en relictten van landindeling (CAI 162287 & 162278). Cartografische indicatoren van laatmiddeleeuwse hoeves met walgracht zijn indicatief voor het rurale karakter van de omgeving dat tot op heden enigszins is bewaard. Opmerkelijk is het grote aantal luchtfotografische indicatoren waarvan het merendeel geïnterpreteerd wordt als grafmonumenten uit de bronstijd. Deze vermoedelijke grafmonumenten zijn duidelijk geconcentreerd op hoger gelegen terrein in het zuiden. Naast deze indicatoren gekend op basis van luchtfotografische prospectie en cartografisch materiaal, wijzen toevalsvondsten eveneens op menselijke aanwezigheid tijdens het neolithicum (CAI 76743) en de Romeinse periode (CAI 305114) in de ruime omgeving van het onderzoeksgebied.

Op basis van het landschappelijk kader kan uitgegaan worden van een trefkans inzake vondsten- en sporenarcheologie. De impact van de aanwezige bebouwing en verharding op het bodemarchief is echter ongekend. In de eerste plaats dient een landschappelijk bodemonderzoek een inzicht te verschaffen inzake de bodemopbouw, verstoringsgraad en bewaringscondities. Blijkt uit dit onderzoek dat relevante bodemhorizonten die indicatief kunnen zijn voor een betere bewaring van artefactensites bewaard, dan is een verkennend archeologisch booronderzoek noodzakelijk. Dit wordt eventueel aangevuld met een waarderende stap en een proefputtenonderzoek. Na dit onderzoek in functie van artefacten dient evenzeer rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van erfgoed in de vorm van archeologische sporen. De meest geschikte onderzoeksmethode met betrekking tot deze verwachting is een proefsleuvenonderzoek. Blijkt daarentegen uit de waarnemingen van het

landschappelijk bodemonderzoek dat het bodemarchief grotendeels is geroerd, dan is de kans klein dat verder onderzoek nog leidt tot kenniswinst.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2019

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Hillewaert, B. e.a. 2011. Op het Raakvlak van twee landschappen: de vroegste geschiedenis van Brugge, Van de Wiele, Brugge, 176 p.

Kaartenhuis Brugge

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

